Hüquqi və dünyəvi dövlət quruculuğu

***12** noyabr Azərbaycanda Konstitusiya Günüdür. 1995-ci ilin bu günündə Azərbaycan xalqı ümummilli lider Heydər Əliyevin rəhbərliyi altında ümumxalq səsverməsi yolu ilə müstəqil Azərbaycanın ilk Konstitusiyasını qəbul etdi və 27 noyabr 1995-ci il tarixində ali qanun qüvvəyə mindi. Bu gün ölkədə Konstitusiya Gününün qeyd olunması Azərbaycan Respublikasının hüquqi dövlət quruluşunun inkişafını və demokratik prinsiplərə sadiqliyini göstərir. 1995-ci ildə qəbul olunmuş Konstitusiya Azərbaycan Respublikasının müstəqilliyini, suverenliyini, insan və vətəndaş hüquqlarını təmin etmək məqsədilə yazılmış əsas hüquqi sənəddir.*

1995-ci ildə qəbul olunan Konstitusiya - müstəqil Azərbaycanın ilk, tarixində isə dördüncü Konstitusiyadır. Ölkəmizin konstitusiya quruluşunun kökləri hələ keçmiş SSRİ dövrünə dayanır. Azərbaycanın ilk Konstitusiyası 1921-ci ilin 19 mayında təsdiq olundu. Ardınca SSRİ-nin təsiri ilə 1925-ci il martın 14-də yenilənmiş redaksiya qəbul edildi. 1978-ci il 21 apreldə yenə də SSRİ Konstitusiyasına uyğunlaşdırılmış yeni bir Konstitusiya qüvvəyə mindi.

1995-ci ildə müstəqil Azərbaycanın ilk Konstitusiyasının yaradılması yolunda mühüm addımlar atıldı. Ulu öndər Heydər Əliyevin sədrliyi ilə formalaşan Konstitusiya Komissiyası həmin ilin may ayında işə başladı. Komissiyanın hazırladığı geniş, hərtərəfli Konstitusiya layihəsi oktyabr ayında ümumxalq müzakirəsinə təqdim edildi. Nəhayət, 12 noyabrda müstəqil Azərbaycanın ilk Konstitusiyası ümumxalq səsverməsinə çıxarıldı. Bu tarixi referenduma xalqın 86 faizi qatıldı və onların 91,9 faizi yeni Konstitusiyanın qəbul edilməsinə səs verdi. Azərbaycanın hüquqi bazasını yaradan Əsas Qanun noyabrın 27-də rəsmi qüvvəyə mindi və ölkənin gələcək inkişaf yolunu müəyyənləşdirdi.

Müstəqil Azərbaycanın Konstitusiyasının qəbulu, müstəqillik tariximizin ən mühüm hadisələrindən biri kimi, ümummilli lider Heydər Əliyevin dövlətçiliyimiz qarşısında göstərdiyi böyük xidmətlərin əlamətdar nümunəsidir. Bu Konstitusiya müstəqil dövlət quruculuğu prosesini tənzimləyən, demokratik inkişafın əsasını qoyan və cəmiyyətin siyasi, sosial, mədəni, iqtisadi sahələrində dərin dəyişikliklərə yol açan mükəmməl bir hüquqi sənəd oldu. Konstitusiya, həmçinin qanunvericilik bazasının təkmilləşdirilməsi üçün dayanıqlı və irəliyə yönəlmiş hüquqi baza rolunu oynayaraq Azərbaycanın gələcək inkişafının təməlini möhkəmləndirdi.

Müstəqil Azərbaycanın Konstitusiyası keçmiş sovet konstitusiyalarından köklü şəkildə fərqlənərək insan və vətəndaş hüquq və azadlıqlarını dövlətin ali məqsədi kimi önə çıxardı. Bu Konstitusiya hakimiyyət bölgüsü prinsipini təsbit edərək, insan hüquq və azadlıqlarının müdafiəsini qanunvericilik, icra və məhkəmə hakimiyyətlərinə əsas vəzifə kimi həvalə etdi. Burada şəxsiyyətin toxunulmazlığı, insan həyat və sağlamlığının qorunması, humanizm və insanpərvərlik prinsipləri ön plana çıxarıldı. Beş bölmə, on iki fəsil və yüz əlli səkkiz maddədən ibarət olan bu Konstitusiyada insan hüquqları və azadlıqlarına geniş yer ayrılması Azərbaycanın demokratiya ideallarına sadiqliyinin göstəricisidir.

Yeni Konstitusiya ölkəmizdə demokratik, hüquqi və dünyəvi dövlət quruculuğuna möhkəm hüquqi zəmin yaradaraq onun inkişafını gücləndirdi. Həmçinin Konstitusiyanın qəbul olunduğu 12 noyabrda Azərbaycan tarixində ilk dəfə çoxpartiyalı sistem əsasında parlament seçkiləri keçirildi.

Azərbaycan Respublikasının Konstitusiyası qəbul edilərkən hüquqi dövlətin qurulması üçün müasir prinsiplərə sadiq qalaraq, ölkənin hüquq sisteminə yeni bir mühüm təsisat əlavə edilib ki, bu da Konstitusiya Məhkəməsidir. Bu təsisat dövlət hakimiyyəti sistemində özünəməxsus yer tutaraq Konstitusiyanın aliliyini qorumağa, hüquqların təminatını gücləndirməyə yönəlib.

Konstitusiya Məhkəməsinin fəaliyyətə başlaması isə böyük bir dönüş nöqtəsi idi. 1997-ci ilin 21 oktyabrında "Konstitusiya Məhkəməsi haqqında" qanun qəbul edildikdən sonra 1998-ci ilin 14 iyulunda Milli Məclis Konstitusiya Məhkəməsinin yeddi hakimini təyin etdi. Və bu mühüm qərarın ardınca, 18 iyulda Prezident Heydər Əliyev Konstitusiya Məhkəməsinin müstəqilliyini və hakimlərinin hüquqi statusunu təmin edən Fərman imzalayandan sonra bu orqan rəsmən fəaliyyətə başladı.

Konstitusiya Məhkəməsi ölkənin hüquqi sistemində əsas rol oynayaraq doqquz hakimdən ibarət bir qurum olaraq Konstitusiyaya zidd olan qanunları yoxlayır, onlara şərh verir, prezident və parlament seçkilərinin nəticələrini təsdiqləyir. Lakin ən mühümü vətəndaşların birbaşa müraciətləri əsasında verdiyi qərarlarla hər bir Azərbaycan vətəndaşının hüquqlarını qorumağa xidmət edir.

Bu gün Konstitusiya Məhkəməsi Azərbaycan hüququnun yüksək aliliyini təmin edən, hüquq sistemimizin dayanıqlı və güclü olmasında mühüm rol oynayan bir qurumdur. Bu orqan yalnız hüquqi məsuliyyət daşımaqla qalmır, həm də ölkəmizin demokratik inkişafına öz töhfəsini verir.

Ötən illərdə Azərbaycanın sürətli inkişafı ilə paralel olaraq, ölkənin Konstitusiyası da yeni dövrün tələblərinə cavab vermək məqsədilə əhəmiyyətli dəyişikliklərə məruz qalmışdır. Bu dəyişikliklər yalnız zamanın tələblərini deyil, həm də Azərbaycan dövlətinin sosial-iqtisadi inkişafını, vətəndaşların hüquq və azadlıqlarını daha da gücləndirmək ehtiyacını nəzərə alaraq edilmişdir.

2002-ci il avqustun 24-də keçirilən referendumla Konstitusiyanın 24 maddəsinə 29 əlavə və dəyişiklik edilmiş, 2009-cu ildə isə 25 maddə üzərində 30-dan çox dəyişiklik aparılmışdır. Bu islahatlar ölkəmizin hüquqi və sosial bazasını möhkəmləndirməklə yanaşı, vətəndaşların hüquqlarının daha etibarlı şəkildə qorunması və sosial dövlət prinsiplərinin daha da genişləndirilməsi məqsədi daşıyır.

Prezident İlham Əliyevin təşəbbüsü ilə 2016-cı il sentyabrın 26-da keçirilən növbəti referendumda Azərbaycan Konstitusiyasına üçüncü dəfə böyük dəyişikliklər edilib. 29 maddəyə edilən 41 əlavənin və dəyişikliklərin əhatə etdiyi sahələr çox genişdir - burada dövlət hakimiyyəti, məhkəmə sisteminin təkmilləşdirilməsi, bələdiyyələrin fəaliyyəti, həmçinin insan hüquqları və azadlıqlarının daha səmərəli təmin edilməsi məsələləri əsas yer tutur.

Bu dəyişikliklər hüquq və azadlıqların müdafiəsində dövlətin və bələdiyyələrin məsuliyyətini artıraraq demokratik inkişafı və sosial ədaləti daha da möhkəmləndirir. Azərbaycan Respublikasının Konstitusiyasına edilən bu əlavə və dəyişikliklər Əsas Qanunumuzu daha da təkmilləşdirərək, onu həm də yeni dövrün tələblərinə uyğunlaşdırmış, ölkəmizin gələcək inkişafına təminat yaratmışdır. Bu dəyişikliklər yalnız hüquqi sistemin deyil, həm də cəmiyyətimizin daha güclü, daha müasir və daha ədalətli bir gələcəyə doğru irəliləməsini təmin edən vacib bir addımdır.

Musa BAĞIRLI,
"Respublika".